

Drepturile minorilor în cadrul procedurilor judiciare

Conținut furnizat de
Portugalia

Portugalia

1. Capacitatea juridică a minorului

În temeiul Codului civil (*Código Civil*), minorii, adică persoanele care nu au împlinit încă vârsta de 18 ani, sunt, de regulă, lipsite de capacitate juridică. Capacitatea minorilor poate fi exercitată prin intermediul răspunderii părintești și, de asemenea, prin tutelă. Acestea sunt forme de reprezentare juridică prin care cineva acționează în numele și în interesul minorului.

Minorii cu vârsta sub 18 ani sunt, de regulă, lipsiți de capacitate juridică. Aceștia pot fi reprezentați în instanță de către reprezentanții lor, cu excepția actelor pe care le pot îndeplini personal și liber. Minorii în privința cărora responsabilitățile părintești sunt împărțite între ambii părinți sunt reprezentați în instanță de părinții lor, iar consimțământul ambilor părinți este necesar pentru introducerea unei acțiuni în justiție.

Consecințele pentru copii și tineri ale săvârșirii unor acte considerate infracțiuni în temeiul dreptului penal țin seama de categoriile de vârstă, care depind de aplicarea diferitelor sisteme juridice. Așadar, în cazul în care se comit astfel de acte:

- de către persoane cu vârsta sub 12 ani, se aplică sistemul prevăzut de Legea privind protecția copiilor și a tinerilor în pericol (*Lei de Proteção de Crianças e Jovens em Perigo*) (Legea nr. 147/99 din 1 septembrie 1999), o lege care are exclusiv scopuri de protecție;
- de către persoane cu vârste cuprinse între 12 și 16 ani, se aplică Legea privind tutela educațională (*Lei Tutelar Educativa*) (Legea nr. 166/99 din 14 septembrie 1999). În temeiul acestei legi, sunt puse în aplicare măsuri de protecție și educative pentru educarea minorilor în ceea ce privește aplicarea legii și integrarea acestora în viața comunității într-un mod demn și responsabil;
- de către persoane cu vârsta de peste 16 ani, care răspund penal și pot face obiectul unei pedepse, răspunderea penală fiind stabilită în temeiul Codului de procedură penală (*Código do Processo Penal*). Tinerii cu vârste cuprinse între 16 și 21 de ani sunt supuși unui regim penal special prevăzut în Decretul-lege nr. 401/82 din 23 septembrie 1982.

2. Accesul la proceduri adaptate

Structura judiciară portugheză include instanțe specializate pentru minori care sunt competente să se pronunțe asupra unor aspecte legate de exercitarea răspunderii părintești, de obligațiile de întreținere, de adopție, de aplicarea măsurilor de protecție și asupra altor aspecte. Cauzele în materie de azil, imigrație și refugiați în care sunt implicați minori sunt examinate de instanțele administrative.

Punctele 3 și 4 sunt exemple de adaptări ale procedurilor judiciare în care sunt implicați minori. Un alt exemplu constă în modificările aduse Codului de procedură penală ca urmare a transunerii Directivei (UE) 2016/800:

- în procedurile privind traficul de persoane sau infracțiunile împotriva libertății sexuale și a autodeterminării, actele de procedură care implică minori, inclusiv ședințele de judecată, nu sunt, în general, deschise publicului;
- consultarea dosarelor judiciare în care pârâtul este minor, de către o persoană care nu este parte la

procedură, este interzisă, indiferent de interesul legitim al acesteia;

- minorul acuzat are dreptul de a fi însoțit, în cursul procedurii, de titularii răspunderii părintești, de reprezentantul lor legal sau de un tutore *de facto* sau, în cazul în care aceste persoane nu pot fi contactate sau în cazul în care circumstanțe speciale în interesul minorului sau cerințele procedurilor impun acest lucru și numai atât timp cât astfel de circumstanțe persistă, de către o altă persoană adecvată desemnată de minor și acceptată de autoritatea judiciară competentă.

3. Legi și măsuri de reducere a termenelor în cauzele în care sunt implicați minori

În materie civilă:

- examinarea juridică a procedurii de adopție este urgentă (articolul 32 din Legea nr. 143/2015 din 8 septembrie 2015);
- în temeiul Cadrului juridic privind procedurile de tutelă civilă (*Regime Geral do Processo Tutelar Cível*) (aprobat prin Legea nr. 141/2015 din 8 septembrie 2015) (i) procedurile civile de tutelă a căror întârziere poate aduce atingere intereselor copilului se mențin în timpul vacanțelor judecătorești; (ii) ordonanțele considerate urgente se emit în termen de cel mult două zile; (iii) în cazul în care se impune o măsură de constrângere sau o sancțiune accesorie care interzice contactul între părinți sau în cazul în care drepturile și siguranța victimelor violenței domestice și ale altor forme de violență în cadrul familiei, cum ar fi abuzul fizic sau sexual asupra copiilor, sunt în pericol grav, Parchetul solicită, în termen de 48 de ore de la data la care a luat cunoștință de situație, dispunerea sau modificarea hotărârii privind exercitarea răspunderii părintești asupra minorului; (iv) audierea și procesul continuă și nu pot fi întrerupte decât din motive de forță majoră sau de necesitate absolută.

În materie penală:

- în temeiul Legii privind tutela educațională (Legea nr. 166/99 din 14 septembrie 1999), (i) procedurile privind un minor plasat într-un serviciu de protecție în cadrul unei instituții publice sau private ori într-un centru de detenție sau internat în vederea obținerii unei expertize cu privire la personalitatea minorului se mențin în timpul vacanțelor judecătorești; (ii) în cazul în care întârzierea procedurii ar putea afecta în mod negativ minorul, instanța decide, prin ordonanță motivată, ca procedura să fie considerată urgentă și să se desfășoare în timpul vacanțelor judecătorești; (iii) în cazul în care se aplică o măsură de internare și aceasta este atacată, procedura este considerată urgentă și se desfășoară în timpul vacanțelor judecătorești; (iv) ordonanțele considerate urgente trebuie emise în termen de două zile.

4. Mecanismele și procedurile specifice de susținere a copilului și interesul superior al copilului

În cadrul procedurilor judiciare civile și în materie de exercitare a răspunderii părintești, minorul trebuie ascultat dacă are vârsta mai mare de 12 ani sau dacă este mai mic și are capacitatea de a înțelege aspectele în discuție, ținând seama de vârsta și de maturitatea copilului. În plus, principiul ascultării și participării copiilor este unul dintre principiile directoare ale procedurii civile de tutelă reglementate de Cadrul juridic al procedurilor civile de tutelă. Articolul 5 alineatul (1) din acest cadru prevede că „copiii pot fi ascultați, iar opinia lor este luată în considerare de autoritățile judiciare la stabilirea interesului superior al copilului”.

În cazul în care un copil este victima unei infracțiuni, Statutul victimelor (*Estatuto da Vítima*) (aprobat prin Legea nr. 130/2015 din 4 septembrie 2015 de transpunere a Directivei 2012/29/UE) stabilește, în special,

(i) dreptul copilului de a fi ascultat în cadrul procedurilor penale și faptul că vârsta și maturitatea acestuia trebuie luate în considerare;

(ii) numirea obligatorie a unui avocat în cazul în care interesele copilului și cele ale părinților săi, ale reprezentantului legal sau ale tutorelui *de facto* sunt contradictorii și atunci când un copil cu maturitate adecvată solicită acest lucru din partea instanței și

(iii) declarațiile lor în cursul anchetelor penale sunt înregistrate prin mijloace audio sau audiovizuale, astfel încât să poată fi utilizate ca probe în cadrul procesului. În acest scop, declarațiile sunt luate într-un cadru informal,

privat, pentru a asigura, în special, spontaneitatea și sinceritatea răspunsului.

Dreptul copiilor de a participa și de a fi ascultați este prevăzut în Legea privind protecția copiilor și a tinerilor aflați în pericol în patru tipuri de dispoziții:

(a) cele care privesc copiii cu vârsta de cel puțin 12 ani;

(b) cele care se referă la copii sub 12 ani,

(c) cele care nu se referă la nicio vârstă și

(d) cele care menționează numai criteriul maturității.

Unul dintre principiile generale care caracterizează procedura de tutelă prevăzută de Legea privind tutela educațională este cel al ascultării copiilor (articolul 47). Această lege stabilește, de asemenea, dreptul minorului de a participa la orice procedură, chiar dacă se este plasat în detenție sau în arest; această participare are loc în așa fel încât minorul să se simtă liber și cât mai confortabil posibil (articolul 45).

5. Executarea hotărârilor privind minorii

De regulă, hotărârile pronunțate în cadrul procedurilor civile în care sunt implicați minori în calitate de reclamantși sau de pârâți sunt executate în același mod ca și cele care implică adulți ca reclamantși sau pârâți în aceleași condiții.

Cu toate acestea, există aspecte și circumstanțe care justifică existența unui cadru juridic specific. Astfel, în ceea ce privește exercitarea răspunderii părintești, în cazurile în care există un risc de nerespectare a hotărârii, judecătorul poate dispune ca punerea în aplicare a acordului stabilit de serviciile de consultanță tehnică să fie monitorizată pentru o perioadă determinată de timp (Cadru juridic privind procedurile civile de tutelă). În cazul obligațiilor de întreținere, nerespectarea obligației de a plăti pensia de întreținere este pedepsită de lege, deși este necesară formularea unei plângeri pentru declanșarea urmăririi penale [articolul 250 din Codul penal (*Código Penal*)].

În temeiul dreptului penal, cele trei măsuri asigurătorii prevăzute de Legea privind tutela educațională (înapoierea minorului către părinți, reprezentantul legal, familia substitutivă, tutorele *de facto* sau o altă persoană adecvată, cu obligații impuse minorului; plasarea minorului într-o instituție publică sau privată și plasarea minorului într-un centru de detenție), din oficiu sau la cerere, sunt înlocuite în cazul în care judecătorul concluzionează că măsura aplicată nu îndeplinește scopurile vizate. În orice caz, acestea sunt revizuite din oficiu de către instanță la fiecare două luni.

În decizia sa, instanța desemnează organismul responsabil cu monitorizarea și asigurarea executării măsurii aplicate. Cu excepția cazurilor în care legea stabilește organismul responsabil cu monitorizarea și punerea în aplicare a măsurii, instanța poate încredința executarea măsurii unui serviciu public, unei instituții de asistență socială, unei organizații neguvernamentale, unei asociații, unui club sportiv sau oricărei alte entități sau persoane publice sau private pe care o consideră adecvată. Organismul desemnat trebuie să informeze instanța, în condițiile și la intervalele prevăzute de lege sau, în cazul în care nu există dispoziții legale, la intervalele stabilite de instanță, cu privire la executarea măsurii aplicate și la evoluția procesului educațional al minorului, precum și cu privire la orice circumstanțe care pot justifica revizuirea măsurilor.

6. Adopția

Adopția este o formă de stabilire a unei relații de rudenie între un copil lipsit de familie și o persoană sau un cuplu și trebuie decisă printr-o hotărâre judecătorească. Hotărârea instanței cu privire la adopție este pronunțată numai în cazul în care există motive legitime pentru adopție; hotărârea aduce beneficii reale pentru copil; nu presupune sacrificii inechitabile celorlalți copii ai adoptatorului (adoptatorilor) și se consideră în mod rezonabil că legătura dintre adoptator (adoptatori) și copil sau tânăr va fi identică cu cea de rudenie.

Odată cu hotărârea de adopție, copilul sau tânărul adoptat:

- dobândește statutul de copil al adoptatorului (adoptatorilor) cu toate efectele juridice, cu drepturi și

obligații identice cu cele care decurg dintr-o relație de rudenie naturală, și devine parte din familia adoptatorului (adoptatorilor);

- relațiile de familie și contactul cu familia de origine încetează, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, în special cu frații biologici, dacă părinții adoptivi își dau consimțământul și atunci când este în interesul superior al copilului adoptat să mențină un astfel de contact;
- își pierde numele de familie original și dobândește numele de familie ale adoptatorului (adoptatorilor);
- la cererea adoptatorului (adoptatorilor) și în cazul în care instanța consideră că acest lucru este în interesul superior al acestuia și pentru a facilita integrarea în familie, își poate schimba prenumele.

În temeiul Codului civil, următoarele persoane pot adopta un copil:

- două persoane (chiar dacă sunt de același sex), în vârstă de cel puțin 25 de ani, care au fost căsătorite de mai mult de patru ani (inclusiv timpul petrecut într-o uniune consensuală imediat înainte de căsătorie), cu condiția să nu fie separate legal;
- o persoană cu vârsta de cel puțin 30 de ani sau cu vârsta de peste 25 de ani, în cazul în care persoana adoptată este copilul soțului/soției.

Ar trebui remarcat faptul că, de regulă:

- adoptatorul nu ar trebui să aibă peste 60 de ani în momentul în care copilul sau tânărul îi este încredințat în mod oficial spre adopție;
- de la vârsta de 50 de ani, diferența de vârstă dintre adoptator și adoptat nu trebuie să depășească 50 de ani, cu excepția cazului în care există motive întemeiate pentru a face acest lucru, iar interesele adoptatului justifică acest lucru (de exemplu, adoptatul este fratele altor persoane adoptate, iar diferența de vârstă de 50 de ani se aplică numai adoptatului).

Adoptatul în vârstă de peste 12 ani trebuie să fie de acord cu adopția. Adoptatul trebuie ascultat de judecător în prezența procurorului, în condițiile și în conformitate cu normele prevăzute pentru ascultarea copiilor în cadrul procedurilor civile de tutelă.

În temeiul Legii nr. 143/2015 din 8 septembrie 2015, persoanele cu vârsta sub 16 ani nu pot solicita accesul la informații cu privire la originea lor. După împlinirea vârstei de 16 ani, adoptatul poate solicita în mod explicit un astfel de acces; cu toate acestea, până la împlinirea vârstei de 18 ani, consimțământul părinților adoptivi sau al reprezentantului legal este întotdeauna necesar. În cazul în care cererea de acces la informații este formulată pe baza unor motive serioase, în special în cazul în care este în joc sănătatea minorului adoptat, instanța poate, la cererea părinților sau a parchetului, să autorizeze accesul la informații cu privire la istoricul personal al minorului adoptat.

Legea nr. 143/2015 din 8 septembrie 2015 reglementează procedurile naționale și internaționale de adopție și intervenția autorităților competente în aceste proceduri.

■ Ultima actualizare: 07/04/2024

Versiunea în limba națională a acestei pagini este gestionată de statul membru respectiv. Traducerile au fost efectuate de serviciile Comisiei Europene. Este posibil ca eventualele modificări aduse originalului de către autoritatea națională competentă să nu se regăsească încă în traduceri. Comisia Europeană declină orice responsabilitate privind informațiile sau datele conținute sau la care face trimitere acest document. Pentru a afla care sunt regulile privind protecția drepturilor de autor aplicabile de statul membru responsabil pentru această pagină, vă invităm să consultați avizul juridic.